

РОЗДІЛ 3

ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ І ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ

УДК 35.07/.08:005.336.2

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-55-206-214

Аніщенко Олена Валеріївна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих

імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6145-2321>

anishchenko_olena@ukr.net

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ – АКТУАЛІТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ

Анотація. У статті висвітлено окремі аспекти проблеми розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих на основі аналізу міжнародних і національних документів у сфері освіти, наукового доробку українських вчених. Обґрунтовано актуальність проблеми у контексті пріоритетних завдань, що постали перед сучасною педагогічною наукою і практикою. Підкреслено, що цифрові компетенції педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих визначають рівень його здатності (на поточний момент) до здійснення відповідальної і безпечної професійної діяльності у сфері освіти дорослих із використанням цифрових технологій, що уможливорює розв'язання професійних задач. Зосереджено увагу на результатах окремих моніторингових досліджень щодо компетентнісного потенціалу педагогічних і науково-педагогічних працівників в Україні. Наголошено на доцільності використання орієнтовного профілю цифрових компетенцій учителя (DigCompEdu) з метою забезпечення комплексності у розумінні цифрових компетенцій педагогів. Здійснено обґрунтування необхідності використання потенціалу формальної, неформальної та інформальної освіти для розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Акцентовано увагу на тому, що вивчення досвіду розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах неформальної освіти потребує посиленої уваги науковців і педагогів-практиків.

Автором обґрунтовано рекомендації щодо розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Рекомендації візуалізовано на концептуальному, законодавчому, організаційному, методичному, інформаційному й міжнародному рівнях.

Ключові слова: інформаційне суспільство; цифрові навички; освіта дорослих; педагогічний персонал у сфері освіти дорослих; рекомендації.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Інформатизація зумовлює розвиток інформаційного суспільства, що сприяє появі якісно нових можливостей розв'язання глобальних соціальних, економічних та інших проблем, і, зокрема, у сфері освіти, науки, культури, екології тощо. Актуалізується необхідність розв'язання соціальних питань, пов'язаних з проблемами адаптації особистості, державних інституцій, нормативно-правової бази, засобів масової інформації і суспільства в цілому до умов інноваційного етапу розвитку суспільства. Інформація є основним стратегічним ресурсом інформаційного суспільства. Саме інформація та знання зумовлюють широкий спектр соціальних трансформацій, а також мають потужний

потенціал для досягнення стійких позитивних змін у сфері освіти, для соціального залучення, економічного процвітання, охорони навколишнього середовища [13].

Доцільно зазначити, що у науковому дискурсі поступово набуває поширення терміносполука «цифрове суспільство». Йдеться про «суспільство, яке інтенсивно та продуктивно використовує цифрові технології для власних потреб (самореалізація, робота, відпочинок, навчання, дозвілля кожного), а також для досягнення та реалізації спільних економічних, суспільних та громадських цілей» [1].

Отже, важливого значення набувають питання, пов'язані з підготовкою людини до повноцінного життя в інформаційному суспільстві, а «забезпечення навчання, виховання, професійної підготовки людини для роботи в інформаційному суспільстві» є однією з основних умов успішної реалізації державної політики у цій сфері [7]. Оскільки Україною проголошено курс на впровадження «прискореного сценарію» цифрового розвитку, актуалізується необхідність формування та «поглиблення цифрових компетенцій громадян для забезпечення їх готовності до використання цифрових можливостей, а також подолання суттєвих ризиків» [3].

Зазначене вище зумовлює актуальність проблеми розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Також слід додати, що в умовах запровадження загальнонаціонального карантину відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19», а також на основі рекомендацій МОН України, національні заклади освіти, і, зокрема, у сфері освіти дорослих, перейшли на дистанційну форму навчання. Це посилює нагальність розв'язання проблеми розвитку цифрових компетенцій, формування й розвитку готовності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих здійснювати професійну діяльність в умовах дистанційного навчання. Цифрові вміння й навички поступово набувають значення ключових серед інших компетенцій молоді та дорослих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для нашого наукового пошуку важливе значення мають положення, ідеї, статистичні дані, викладені в орієнтовних Європейських рамках цифрової компетентності викладачів Об'єднаного дослідницького центру (JRC) Європейської комісії (DigCompEdu) (2017), розроблені для педагогічних працівників усіх рівнів, включно з освітою дорослих [10]; рекомендаціях ЮНЕСКО щодо структури ІКТ-компетентностей учителів (2018) [14]; стандартах для адміністраторів, тренерів і викладачів, розроблених Міжнародним об'єднанням із питань використання технологій у освіті ISTE [12]; стандартах ІКТ компетентності вчителів (ЮНЕСКО, 2008); звіті за результатами дослідження щодо впливу цифрової грамотності на професійну діяльність випускників закладів вищої освіти (проект NMC Horizon) (2017) [16] тощо. Наукову і практичну цінність мають розроблені українськими дослідниками моделі стандарту ІКТ-компетентності викладачів класичного університету (І. Воротникова, А. Кочарян, Н. Морзе), опис цифрової компетентності педагогічного працівника (Базелюк О., Захар О., І. Воротникова, Н. Дементієвська, Н. Морзе, Т. Нанаєва, О. Пасічник, Л. Чернікова), організаційних систем відкритої освіти (В. Биков, В. Дем'яненко, Ю. Запорожченко, О. Спірін, М. Шишкіна та ін.), методичні рекомендації щодо стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України (В. Биков, О. Білоус, Ю. Богачков, О. Овчарук) тощо.

Незважаючи на значний тематичний спектр публікацій у сфері цифрової грамотності педагогів, спостерігається відсутність досліджень з проблеми розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, що й зумовило вибір теми публікації.

Мета статі: на основі аналізу міжнародних і національних документів у сфері освіти, наукового доробку українських вчених здійснити стислий аналіз проблеми розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих; обґрунтувати рекомендації щодо розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих (на концептуальному, законодавчому, організаційному, методичному, інформаційному, міжнародному рівнях).

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Передусім підкреслимо, що в Україні поки що не здійснено обґрунтування загальноприйнятих методологічних, теоретичних підходів, які б сприяли розв'язанню нагальних завдань щодо розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. За таких умов доцільно враховувати напрацювання, викладені у відповідних документах міжнародного й національного рівнів, а також у науковому доробку українських вчених. Експерти справедливо обстоюють думку щодо доцільності створення комплексної національної програми розвитку цифрової грамотності громадян, оскільки «за відсутності сформованої та виваженої політики в цьому напрямі сфера цифрових компетенцій в Україні розвивається хаотично та переважно окремо від формальної освіти, що суттєво впливає як на якість формування людського капіталу, так і на можливість його реалізації» [8, с. 10].

Як відомо, Європейська Рамка цифрової компетентності (DigComp) (2016 р., Європейська комісія) є інструментом для посилення компетентнісного потенціалу громадян щодо цифрових технологій у сфері освіти, підготовки та підвищення кваліфікації, ринку праці. На нашу думку, з метою розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих доцільно брати до уваги викладені у Рамці показники, використовуючи потенціал формальної, неформальної та інформальної освіти:

- керування інформацією (знання, вміння й навички для пошуку необхідних відомостей та даних, їх аналізу та використанню відповідно до цілей професійної діяльності);
- співробітництво (знання, вміння й навички для відповідальної участі в онлайн-спільнотах та взаємодії з іншими користувачами у мережі Інтернет);
- комунікація (знання, вміння й навички для спілкування за допомогою онлайн-інструментів, з урахуванням конфіденційності, безпеки та мережевого етикету);
- створення контенту і знань (знання, вміння й навички для творчості та створення нових знань та контенту через використання ІКТ, які поширюються за допомогою сервісів Інтернет);
- етика та відповідальність (знання, вміння й навички для належної етичної поведінки в мережі Інтернет);
- оцінювання та вирішення проблем (доцільний добір ІКТ для оцінювання та самооцінювання знань, вмінь і навичок в межах різних навчальних дисциплін для вирішення проблем, опрацювання результатів оцінювання за допомогою ІКТ й надання відповідних консультацій);
- технічне оперування (знання, вміння й навички, необхідні для ефективного, безпечного та доцільного використання ІКТ у професійній та навчальній діяльності) [5].

Відповідно до орієнтовного профілю цифрових компетенцій учителя (DigCompEdu) [10], доцільно зосередитися на шести аспектах, що у сукупності дозволяють комплексно охарактеризувати цифрові компетенції педагога: 1 – фокусування на використанні цифрових технологій у професійному педагогічному середовищі; 2 – спрямованість на розвиток професійних навичок з пошуку, створення і спільного використання цифрових освітніх ресурсів; 3 – фокусування на формуванні у педагогів необхідних навичок щодо використання цифрових інструментів у навчанні та викладанні; 4 – володіння цифровими інструментами для оцінювання результатів навчання; 5 – спрямованість на використання цифрових інструментів для розширення освітніх можливостей тих, хто навчається; 6 – зміст діяльності педагога, що уособлює супровід процесу розвитку цифрової компетентності тих, хто навчається. На наше переконання, важливими є здатність педагога використовувати цифрові технології для побудови траєкторії неперервного особистісно-професійного розвитку в інформаційному просторі, забезпечувати ефективну взаємодію у складі віртуальних команд тощо.

Отже, цифрові компетенції педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих визначають рівень здатності педагогів (на поточний момент) до здійснення відповідальної і безпечної професійної діяльності у сфері освіти дорослих із використанням цифрових технологій, що уможливорює розв'язання професійних задач. Ми свідомі того, що цифрові компетенції викладачів інформатики та комп'ютерних технологій мають суттєві відмінності від цих

компетенцій педагогічних працівників з інших спеціальностей. У публікації зосереджено увагу на аналізі проблеми розвитку цифрових компетенцій педагогічних і науково-педагогічних працівників у сфері освіти дорослих, які не є фахівцями з інформатики та комп'ютерних технологій.

Вважаємо за доцільне зазначити, що в Україні, на жаль, не здійснюються комплексні моніторингові дослідження, що передбачають неперервне дослідницьке спостереження за станом сформованості та прогнозування розвитку цифрових компетенцій педагогічних працівників, задіяних у сфері освіти дорослих. Водночас аналіз наукових, аналітичних матеріалів дає підстави для висновку про те, що в національному освітньо-науковому просторі зреалізуються поодинокі дослідження, в яких певну увагу приділено висвітленню порушених у статті питань. Так, у 2020 р. Державною службою якості освіти України здійснено опитування щодо стану використання технологій дистанційного навчання у закладах вищої освіти. Як свідчить аналіз інформаційно-аналітичної довідки за результатами дослідження [2], зокрема, майже 30% науково-педагогічних працівників виокремили недостатність навичок роботи з програмним забезпеченням в умовах дистанційного навчання; лише кожен четвертий з опитаних (24,4 %) застосовує масиви інтернет-сховищ навчальних матеріалів з метою розширення можливостей для розвитку дистанційного навчання [2, с. 21, 23]. У довідці також йдеться про те, що понад 50 % респондентів не підвищували кваліфікацію щодо застосування сучасних ІКТ і кожен п'ятий із них до впровадження карантину ніколи не використовував технології дистанційного навчання в освітньому процесі. Слід додати, що третина респондентів-педагогів зазначили, що недостатність навичок роботи з програмним забезпеченням в умовах дистанційної роботи стала для них проблемою, хоча у закладах, де вони викладають, діють курси підвищення кваліфікації з цього напрямку [2, с. 21, 25].

Практичний інтерес становлять результати здійсненого О. Сологуб онлайн-опитування щодо стану сформованості інформаційно-цифрової компетентності у методистів методичних установ районів, міст та об'єднаних територіальних громад. Дослідниця, зокрема, зазначає, що лише 21% респондентів мають досвід організації і проведення дистанційних курсів, 54,9% методистів не проводять вебінарів, але бажають цьому навчитися (при цьому 10,3% респондентів не бачать потреби у такому виді діяльності). Водночас позитивним є те, що 52% опитаних користуються освітніми сайтами, порталами, на яких висвітлюються різні аспекти щодо використання цифрових технологій в освітньому процесі, навчалися на тренінгах з питань використання цифрових технологій і мають відповідні сертифікати, а 49% мають досвід проходження курсів підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання [6, с. 277]. Авторка слушно наголошує на доцільності посилення ролі неформальної та інформальної освіти для забезпечення неперервного професійного зростання методистів; зосередження уваги представників цієї цільової аудиторії на різноманітних видах коучингових занять із використанням цифрових технологій, розвитку вмінь і навичок щодо створення нових продуктів за допомогою цифрових технологій тощо. На наше переконання, практичну цінність мають і результати моніторингових досліджень, здійснених педагогічними і науково-педагогічними працівниками закладів післядипломної педагогічної освіти (І. Воротніковою, І. Захар та ін.).

За попередніми результатами дослідження цифрових навичок і компетентностей у сфері профтехосвіти у Молдові Грузії та Україні [9], 65 % педагогічних працівників національних закладів професійно-технічної (професійної) освіти хотіли б більше навчатися у сфері ІКТ, 66 % респондентів зазначили, що ІКТ мають помірний або високий вплив на процес викладання.

На наше переконання, посиленої уваги науковців і педагогів-практиків потребує вивчення досвіду щодо розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах неформальної освіти. Йдеться про ініціативи закладів вищої освіти (проект «Цифровий університет» НаУКМА, Центр розвитку цифрової компетентності Київського університету імені Бориса Грінченка тощо), закладів післядипломної освіти

(Український відкритий університет післядипломної освіти (УВУПО), «Столичний центр відкритої освіти» ІІПО Київського університету імені Бориса Грінченка тощо), закладів професійно-технічної (професійної) освіти (центри професійної досконалості з ІКТ тощо). Беззаперечну практичну цінність мають ініціативи недержавних громадських організацій. До прикладу, DVV International в Україні ініційовано цикл тренінгів з навчання керівників і педагогічного персоналу центрів освіти дорослих із використанням онлайн-інструментів, які проводяться в рамках політики організації щодо реагування на кризу, спричинену поширенням коронавірусу (COVID-19). Раціональні ідеї наведених та багатьох інших практико орієнтованих ініціатив потребують популяризації та впровадження у національному освітньому просторі.

Викладене вище зумовило доцільність розроблення рекомендацій щодо розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, сформульованих на основі аналізу світового й українського досвіду професіоналізації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Концептуальний рівень:

- розробити науково обґрунтовані практико орієнтовані концептуальні підходи до організації неперервної цифрової освіти в Україні;
- сприяти об'єднанню зусиль усіх соціальних партнерів для розроблення концептуальних основ розвитку цифрової компетентності педагогічного персоналу закладів формальної і неформальної освіти дорослих на засадах неперервності, відкритості та випереджувального розвитку;
- спрямовувати зусилля науковців і фахівців-практиків на розроблення концептуальних засад розвитку цифрової освіти дорослих, створення відповідних практико орієнтованих програм для педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих;
- стимулювати наукові дослідження у сфері цифрової освіти дорослого населення, педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Законодавчий рівень:

- у законопроекті «Про освіту дорослих» передбачити блок щодо розвитку цифрових компетенцій суб'єктів педагогічної взаємодії у сфері освіти дорослих;
- сприяти створенню комплексної національної програми розвитку цифрової грамотності громадян;
- сприяти забезпеченню державної підтримки програм і проєктів щодо цифрової освіти педагогів-андрагогів;
- створити умови для задоволення потреб педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих щодо отримання доступних якісних освітніх послуг (цифрова освіта);
- залучати громадськість до визначення переліку суспільно значущих послуг у сфері цифрової освіти педагогічного персоналу закладів формальної і неформальної освіти.

Організаційний, методичний рівні:

- сприяти створенню національної і регіональних цифрових коаліцій для розвитку цифрової грамотності громадян (взяти за основу напрацювання в рамках проєкту «Сприяння формуванню порядку денного та інституційних передумов для розвитку цифрових компетентностей у Білорусі, Україні та Грузії» за фінансової підтримки Європейського Союзу [4]);
- обґрунтувати, розробити і запровадити інструменти моніторингу та оцінювання цифрових компетенцій громадян, започаткувати моніторингові дослідження щодо сформованості цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих;
- розробити рекомендації щодо формування й розвитку готовності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих здійснювати професійну діяльність в умовах дистанційного навчання;
- забезпечити науково-методичний супровід формування й розвитку готовності

педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих здійснювати професійну діяльність в умовах дистанційного навчання;

- розробити і запровадити системні заходи щодо заохочення педагогів удосконалювати цифрові компетенції, ефективного використання цифрових інструментів в освітньому процесі закладів освіти різних типів;

- ініціювати створення освітніх центрів на базі закладів вищої, післядипломної освіти, діяльність яких спрямовуватиметься на розвиток цифрових навичок педагогів-андрагогів;

- розробити тренінгові програми з професійного розвитку педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих із урахуванням специфіки цифрової освіти, перспектив розвитку онлайн навчання;

- удосконалити систему дистанційного навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогів;

- розширити напрями наукових досліджень з проблем цифрової освіти, особистісного й професійного розвитку педагогів-андрагогів в Україні та зарубіжжі тощо.

Інформаційний рівень:

- сприяти створенню на державному і регіональному рівнях ресурсних центрів (служб інформації) для педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, а також відповідних інформаційних платформ для надання інформаційно-освітніх послуг педагогічному персоналу у сфері освіти дорослих з питань цифрової освіти і навчання;

- поширювати конструктивні ідеї досвіду дистанційного навчання та підвищення кваліфікації на базі закладів вищої, післядипломної освіти України, упровадження яких уможливило б набуття педагогами цифрових компетенцій, їх удосконалення без відриву від виконання основних професійних обов'язків;

- запроваджувати програми популяризації цифрової освіти для педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих через загальнонаціональні та регіональні засоби масової інформації; знайомити з успішним досвідом цифрової освіти у регіонах;

- стимулювати публікації у сфері цифрової освіти дорослих; підтримувати фахові та інші видання, в яких висвітлюється досвід і проблеми розвитку цифрової освіти дорослих, і, зокрема, педагогів-андрагогів.

Міжнародний рівень:

- залучати педагогічний персонал українських закладів формальної і неформальної освіти дорослих до участі у глобальному світовому опитуванні щодо впливу пандемії COVID-19 на підвищення кваліфікації, навчання персоналу державних і приватних підприємств, установ, організацій [11] (ініціатива Глобальної мережі виробничої практики (GAN), Міжнародної організації праці, ЮНЕСКО та багатьох інших впливових організацій);

- посилювати міжнародне співробітництво у галузі цифрової освіти дорослих із урахуванням національних інтересів, здійснювати підготовку та впровадження спільних міжнародних проєктів з освіти впродовж життя, і, зокрема, цифрової освіти дорослих;

- налагоджувати міжнародні зв'язки, підтримувати участь закладів формальної і неформальної освіти дорослих, громадських організацій у програмах з цифрової освіти педагогів.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, здійснений науковий пошук дає підстави для формулювання таких висновків: розвиток цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих є одним із пріоритетних завдань, що постали перед педагогічною наукою і практикою в умовах нестабільності; з метою забезпечення комплексності заходів з розвитку цифрових компетенцій педагогів необхідно розробити науково обґрунтовану національну стратегію розвитку неперервної цифрової освіти в Україні з відповідними рекомендаціями, планом дій на національному, регіональному рівнях, рівні закладів освіти; на часі – розроблення та впровадження науково-методичного, інформаційного супроводу розвитку цифрових

компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти.

На наше переконання, упровадження обґрунтованих автором і наведених у статті рекомендацій щодо розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих (на концептуальному, законодавчому, організаційному, методичному, інформаційному, міжнародному рівнях) сприятиме розвитку компетентнісного потенціалу педагогів-андрагогів, що уможливить подолання наявних цифрових бар'єрів у сфері освіти дорослих, удосконалення освітнього процесу у закладах формальної і неформальної освіти на основі використання ефективних форм організації освітнього процесу, прогресивних технологій навчання, і, зокрема, сучасних інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Перспективним напрямом подальших досліджень є порівняльний аналіз зарубіжного досвіду розвитку цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Амелін А., Фіщук В., Лаврик, Я., Юрчак О., Чернев Є., Матюшко В. (2019). Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://hvylya.net/analytics/economics/ukraina-2030e-kraina-z-rozvinutoju-cifrovoju-ekonomikou.html>
- [2] Інформаційно-аналітична довідка про результати опитування щодо стану використання технологій дистанційного навчання у закладах вищої освіти України. – К.: Державна служба якості освіти України, 2020. – 25 с.
- [3] Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
- [4] Путівник для діяльності національних цифрових коаліцій в контексті розвитку цифрових навичок та компетентностей. – Б. м., б. в., 2019. URL: <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/Digital-Skills-Guide-UA.pdf>
- [5] Рамка цифрової компетентності: інструмент для підвищення рівня компетентності громадян у галузі цифрових технологій / Укл. Овчарук О.В. // Інформаційний бюлетень ІТЗН НАПН України. – 2017. – №3. – С. 1-6.
- [6] Сологуб О. С. Про стан сформованості інформаційно-цифрової компетентності методистів методичних установ районів, міст та об'єднаних територіальних громад // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – Вип. 61. – С. 273-279.
- [7] Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р.). URL: <https://www.kmu.gov.ua/nps/246420577>
- [8] Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу : аналіт. зап. / [В. С. Куйбіда, О. М. Петроє, Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук]. – Київ : НАДУ, 2019. – 28 с.
- [9] Цифрові навички та навчання. Панацея для освіти. Вебінар. 9 листопада 2019 р. URL: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2019-12/final_ppt_for_digital_skills_webinar_9_oct_2019_ukrainian.pdf
- [10] European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. JRC Science for policy report / Redecker Ch. (Author), Punie Y. (Ed.). – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. – 95 p. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/european-framework-digital-competence-educators-digcompedu>
- [11] Global Survey on staff development and training in the context of COVID-19 pandemic for Public and Private Enterprises and other Organizations. URL: <https://www.surveymonkey.com/r/XVV32FC?fbclid=IwAR3jyJ1ajKMifhd2DXK6vEw-TKJ9SYao5KqLtYmB7Xy-o7cySldan6W0bgU> ; https://ru.surveymonkey.com/r/HJ99MBB?fbclid=IwAR3uE3HVgW2Gig3J_o9PDl5OMV9g7FkU5EOjgnoIVOfYrBilXJ2gFv0l3tLg
- [12] ISTE Standards. Skills learners need to thrive in work and life. URL: <https://www.iste.org/standards>
- [13] Towards Knowledge Societies for Peace and Sustainable Development. First WSIS+10 Review Event. Paris: UNESCO Headquarters, 2013. – 26 p.
- [14] UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. – Paris: UNESCO, 2018. – 66 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265721>
- [15] UNESCO. ICT Competency standards for teachers. Policy Framework. Paris: UNESCO, 2008. – 15 p. URL: https://www.oei.es/historico/tic/competencias_tic_docentes_marcos_politicas.pdf
- [16] 2017 Digital Literacy Impact Study: *An NMC Horizon Project Strategic Brief* / Adams Becker, S., Pasquini, L.A. & Zentner, A. – Austin, Texas: The New Media Consortium. – 2017. Vol. 3.5. November. – P. 1-24. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED588801.pdf>

DEVELOPMENT OF DIGITAL COMPETENCIES OF PEDAGOGICAL PERSONNEL IN THE FIELD OF ADULT EDUCATION - ACTUALITY OF PEDAGOGICAL SCIENCE AND PRACTICE

Anishchenko Olena Valeriivna

Doctor of pedagogical sciences, Professor, Head of the Department of Andragogy
Ivan Zyazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6145-2321>
anishchenko_olena@ukr.net

Summary. The article highlights some aspects of the problem of development of digital competencies of pedagogical staff in the field of adult education based on the analysis of international and national documents in the field of education, scientific achievements of Ukrainian scientists. The urgency of the problem in the context of the priority tasks facing modern pedagogical science and practice is substantiated. It is emphasized that the digital competencies of pedagogical staff in the field of adult education determine the level of their ability (currently) to carry out responsible and safe professional activities in the field of adult education using digital technologies, which allows to solve professional problems. Attention is focused on the results of individual monitoring studies on the competence potential of pedagogical and scientific-pedagogical workers in Ukraine. Emphasis is placed on the expediency of using the approximate profile of digital competencies of teachers (DigCompEdu) in order to ensure complexity in understanding the digital competencies of teachers. The necessity of using the potential of formal, non-formal and informal education for the development of digital competencies of pedagogical staff in the field of adult education is substantiated. Emphasis is placed on the fact that the study of experience in the development of digital competencies of teaching staff in the field of adult education in non-formal education requires increased attention of scientists and teachers-practitioners.

The author substantiates the recommendations for the development of digital competencies of teachers in the field of adult education in conditions of instability. Recommendations are presented at the conceptual, legislative, organizational, methodological, informational, international levels.

Keywords: information society; digital skills; adult education; adult education specialist; recommendations.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Amelin A., Fishchuk V., Lavryk, Ya., Yurchak O., Cherniev, Ye., Matiushko V. Ukraine 2030E is a country with a developed digital economy. 2019. URL: <https://hvylya.net/analytics/economics/ukraina-2030e-kraina-z-rozvinutoju-cifrovoju-ekonomikou.html> (in Ukrainian)
- [2] Information and analytical report on the results of the survey on the state of use of distance learning technologies in higher education institutions of Ukraine. – K.: Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy, 2020. – 25 s. (in Ukrainian)
- [3] The concept of development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020 (skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 sichnia 2018 r. № 67-r). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
- [4] Guide-book for activity of national digital coalitions in the context of development of digital skills and competencies. – B. m., b. v., 2019. URL: <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/Digital-Skills-Guide-UA.pdf> (in Ukrainian)
- [5] Digital Competence Framework: a tool to increase citizens' competence in the field of digital technologies / Ukl. Ovcharuk O.V. // Informatsiinyi biuleten IITZN NAPN Ukrainy. – 2017. – №3. – S. 1-6. (in Ukrainian)
- [6] Solohub O. S. About the state of formation of information and digital competence of methodologists of methodological institutions of districts, cities and united territorial communities // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 5 : Pedahohichni nauky : realii ta perspektyvy : zb. nauk. prats. – Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2018. – Vyp. 61. – S. 273-279. (in Ukrainian)
- [7] Information society development strategy in Ukraine (skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 travnia 2013 r. № 386-r.). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246420577> (in Ukrainian)
- [8] Digital competences as a condition for the formation of the quality of human capital: analit. zap. / [V. S. Kuibida, O. M. Petroie, L. I. Fedulova, H. O. Androshchuk]. – Kyiv : NADU, 2019. – 28 s. (in Ukrainian)

- [9] Digital skills and learning. A panacea for education. Webinar. November 9, 2019. URL: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2019-12/final_ppt_for_digital_skills_webinar_9_oct_2019_ukrainian.pdf (in Ukrainian)
- [10] European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. JRC Science for policy report / Redecker Ch. (Author), Punie Y. (Ed.). – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. – 95 p. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/european-framework-digital-competence-educators-digcompedu> (in English)
- [11] Global Survey on staff development and training in the context of COVID-19 pandemic for Public and Private Enterprises and other Organizations. URL: <https://www.surveymonkey.com/r/XVV32FC?fbclid=IwAR3jyJ1ajKMifhd2DXK6vEw-TKJ9SYao5KqLtYmB7Xy-o7cySldan6W0bgU> ; <https://ru.surveymonkey.com/r/HJ99MBB?fbclid=IwAR3uE3HVgW2Gig3Jo9PDl5OMV9g7FkU5EOjgnoIVOfYrBilXJ2gFv0l3tLg> (in English)
- [12] ISTE Standards. Skills learners need to thrive in work and life. URL: <https://www.iste.org/standards> (in English)
- [13] Towards Knowledge Societies for Peace and Sustainable Development. First WSIS+10 Review Event. – Paris: UNESCO Headquarters, 2013. – 26 p. (in English)
- [14] UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. – Paris: UNESCO, 2018. – 66 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265721> (in English)
- [15] UNESCO. ICT Competency standards for teachers. Policy Framework. Paris: UNESCO, 2008. – 15 p. URL: https://www.oei.es/historico/tic/competencias_tic_docentes_marcos_politicas.pdf. (in English)
- [16] 2017 Digital Literacy Impact Study: *An NMC Horizon Project Strategic Brief* / Adams Becker, S., Pasquini, L.A. & Zentner, A. – Austin, Texas: The New Media Consortium. – 2017. Vol. 3.5. November. – P. 1-24. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED588801.pdf> (in English)

УДК 373.017:331.548

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-55-214-221

Bilous Paweł

doktor nauk psychologicznych
Uniwersytet Jana Kochanowskiego
Kielce, Polska
Bilos@poszta.onet.pl

SAMOOKREŚLENIE ZAWODOWE W DZIECIŃSTWIE A WYBÓR ZAWODU

Abstrakt. Problemy, z którymi nieustannie się borykają, to problemy związane z samostanowieniem zawodowym, wyborem zawodu i pracy. Można je złączyć, stosując samostanowienie i wczesne doradztwo zawodowe podczas zabaw dla dzieci.

Gra ma wiele funkcji: rozwojową, poznawczą, diagnostyczną, terapeutyczną, rewalidacyjną, profilaktyczną, socjalizacyjną, resocjalizacyjną i prognostyczną (P.Belous, 2020). Podczas gdy funkcje rozwojowe, poznawcze i terapeutyczne są dobrze znane i stosowane w praktyce, inne funkcje są praktycznie ignorowane. W kontekście problematyki niniejszego artykułu ważna jest funkcja prognostyczna, która z niewiadomych przyczyn pozostała niezauważona i niedoceniona.

Udowodniono, że zabawa jest dominującą czynnością w wieku przedszkolnym. Dlatego nie musimy wymyślać czegoś nowego, niezwykłego, aby doprowadzić dziecko do takiego poziomu dojrzałości (zwłaszcza umysłowej), który pozwoliłby mu skupić się na określonej grupie zawodów. Wystarczy wykorzystać naturalny stan rzeczy - dominującą aktywność dziecka - grę.

W artykule przedstawiono wyniki badań związku między zabawą dzieci, samostanowieniem zawodowym a wyborem zawodu. Ustala się, że gra zapewnia wszechstronny rozwój dziecka (fizyczny, psychiczny, emocjonalny, społeczny) i jest przede wszystkim sposobem poznania siebie, a zatem ma przewagę nad jednostronną orientacją zawodową (co zwykle ma miejsce podczas tradycyjnej wcześniejszej orientacji). Zależność tę należy uwzględniać w rodzinie, przy organizacji procesu wychowawczego w przedszkolach, szkołach oraz w działalności poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Warto zwrócić uwagę na badania rozwoju dziecka nienarodzonego pod kątem możliwości kształtowania się reakcji na dostępne bodźce, które mogą być podstawą do samostanowienia zawodowego w dzieciństwie i wyboru zawodu w przyszłości.